

ISTORICUL ZENOVIE PÂCLIȘANU ÎN SLUJBA „ASTREI” (DECENIILE 2-3 ALE SECOLULUI XX)

Iacob MÂRZA*

Aniversarea de anul trecut a 150 de ani de la întemeierea „Astrei”, societate care a ilustrat în mod plener, în istoria modernă a României, fenomenul asociaționismului și naționalismului cultural¹, ne-a oferit șansa, în prelungirea preocupărilor de cercetare și valorificare, din ultimele decenii ale vieții, activității și operei istorice datorate lui Zenovie Pâclișanu, să atragem atenția asupra unei ipostaze neabordate a istoricului Bisericii Române Unite cu Roma, și anume aceea de militant sub cupola „Astrei” în deceniile 2-3 ale secolului al XX-lea. Preotul greco-catolic, istoricul, funcționarul ministerial și diplomatul Zenovie Pâclișanu (1886-1957), fost membru corespondent al Academiei Române și autor al sintezei asupra istoriei Bisericii Greco-Catolice², este considerat, de altfel justificat, reprezentant al „localismului creator” în istoriografia românească interbelică³, demnitarul gășindu-și sfârșitul, nedrept și tragic, alături de alți reprezentanți ai elitelor românești, în închisoarea comunistă (deceniul 6 al secolului trecut)⁴.

După încheierea studiilor universitare, inclusiv a doctoratului în istoria Bisericii, la Viena (4 decembrie 1916)⁵, Zenovie Pâclișanu se întoarce la Blaj. Aici va activa, un timp, ca profesor suplinitor la Academia Teologică Greco-Catolică, unde a predat cursuri de istorie și teologie, a fost preot la Catedrala „Sfânta Treime” a Blajului și va fi angajat, între 1916 și 1919, la Biblioteca Centrală Arhiepiscopalească (fiind numit director la 29 februarie 1916). Totodată, el depune o susținută activitate managerială și pragmatică⁶ și rămâne preocupat, cu credință și pasiune, de starea Bisericii Române Unite la începutul primei conflagrații mondiale⁷. N-a fost ocolit de unele îndatoriri redacționale, în calitate de director la ziarul *Unirea* (în anii 1918-1919, cotidian al Consiliului Național din Blaj), fără să neglijeze munca de documentare asupra istoriei românilor ardeleni. În 1916, energicul intelectual a fost arestat de autoritățile austro-ungare, pentru „înaltă

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: iacob_marza@yahoo.com.

¹ Vezi, de pildă, Conferința internațională *Asociaționism și naționalism cultural. 150 de ani de la întemeierea ASTREI – Centrul de Studii Transilvane. 20 de ani de la reînființare*, organizată de Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 22-24 septembrie 2011.

² Pâclișanu 2006.

³ Zub 1989, p. 169-170.

⁴ Pentru stadiul actual al istoriografiei, respectiv etape și momente din viața, activitatea și opera istoricului, cf. Pâclișanu 2010, p. 10-43.

⁵ Informații comunicate de dr. Stelian Mândruț, Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca, pentru care suntem recunoscători. Cf. și Mândruț 1995, p. 105.

⁶ Mârza 1996, p. 122-129; Mârza 2000, p. 92-99; Jakó 1977, p. 359.

⁷ Cf. Mureșanu 1999, p. 203-207.

trădare”, sub învinuirea de spionaj în favoarea regatului României, deoarece ar fi oferit informații Armatei române. Zenovie Pâclișanu face parte din lotul celor 12 intelectuali români din Ardeal, între care nouă au fost condamnați la moarte prin spânzurătoare („grupul spânzuraților”); va fi eliberat, însă, după 5 săptămâni de detenție⁸.

Militant convins și hotărât pentru Unirea Transilvaniei cu regatul României, Zenovie Pâclișanu a mărturisit plenar calități incontestabile ale omului politic modern, încrezător în virtuțile teoretice și practice ale mișcării culturale din Transilvania anilor care au precedat evenimentele naționale și revoluționare din anul 1918, desfășurate în cadrul legal și organizat oferit de asociații, instituții și societăți, Astra, Liga Culturală, cursurile de vară conduse de savantul Nicolae Iorga, la Vălenii de Munte etc. La îndemâna unui anumit strat istoriografic⁹, din care nu lipsesc izvoare documentare, menționăm activitatea frecventă a lui Zenovie Pâclișanu, în spiritul asociaționismului și a naționalismului cultural, pe linia „Astreii”, prestată în deceniile 2-3 ale secolului al XX-lea.

Preotul greco-catolic și istoricul Zenovie Pâclișanu, membru ordinar al „Astreii”¹⁰ a fost, se știe deja, un talentat orator. Conștient de importanța răspândirii culturii pentru dezvoltarea națiunii, într-o perioadă în care o cale legală de luptă pentru românii ardeleni era activismul prin cultură¹¹, ceea ce ne aduce aminte de sintagma de sorginte europeană *Kulturkampf*, Zenovie Pâclișanu a conferențiat, nu o dată, sub cupola „Astreii”, în cadrul Despărțământului Alba Iulia, pe diferite teme, în mai multe localități - mai ales din mediul rural -, în raport direct cu programul stabilit de „Asociațiune”. În acest sens, este relevant *Conspectul general al prelegerilor ținute pe teritoriul despărțământului XII Alba - Iulia în decursul anului 1911*¹², în care este menționată și activitatea de conferențiar a lui Zenovie Pâclișanu, în calitate de absolvent de Teologie, originar din Straja (u. p. Berghin). Documentul este semnat la Alba Iulia, în 6 iulie 1911 de către Enea P. Bota, secretar. Iată care au fost conferințele, susținute pe parcursul anului respectiv: *Începutul neamului românesc* (Șeușa, 21 mai 1911); *Despre Astra* (Straja, 28 mai 1911); *Ai carte, ai parte* (Hăpria, 28 mai 1911); *Scris-cetit* (Ciugud, 12 iunie 1911); *Despre Astra* (Limba, 12 iunie 1911); *Începutul neamului românesc* (Oarda de Sus, 25 iunie 1911); *Scris-cetit* (Oarda de Jos, 25 iunie 1911); *Despre Astra* (Totoi, 2 iulie 1911); *Scris-cetit* (Drâmbar, 2 iulie 1911)¹³. Informații asemănătoare apar și în oficiosul „Asociațiunii”, adică în *Transilvania*, în care se menționează și satul Dumitra, unde a rostit conferința *Ai carte, ai parte*. Mai mult decât atât, din informațiile sintetizate în textul *Prelegerile populare ținute în cursul anului 1911* de către Zenovie Pâclișanu rezultă că acestea au fost audiate de 1560 ascultători, cel mai mare număr fiind la Dumitra (300), iar cel mai mic la Șeușa (100)¹⁴.

⁸ Vezi Secașiu 1999, p. 221-222; Hulea 1978, p. 441.

⁹ Cf., de pildă, Moga 2003, p. 78-79, 81, 148, 158, 294, 298, 372, 464; Matei 1986, p. 82.

¹⁰ *Transilvania*, XLIII, 1912, nr. 5, p. 316 (anexa II).

¹¹ Vezi dezbateri interesante în volumul *Asociaționism* 2011.

¹² Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia, fond *Documente*, inv. nr. 3094/5, *apud* Dăncuș 2008, p. 43-44.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Transilvania*, XLIII, 1912, nr. 5, p. 354 (anexa IV).

O acțiune culturală similară, cu indiscutabile conotații politico-naționale, este înregistrată pentru același an calendaristic, însă de mai mici proporții, la care participă și Zenovie Pâclișanu. Din seria *Prelegeri populare ținute în cursul a[nului] 1912* rezultă că studentul în Teologie a conferențiat: *Despre datinile poporului care formează sufletul lui etnic* (Oarda de Sus); *Bibliotecii populare* (Oarda de Jos); *Începutul neamului românesc* (Dumitra)¹⁵.

Activitatea preotului și istoricului Zenovie Pâclișanu în slujba „Astreii” în deceniile 2-3 ale secolului al XX-lea este probată și cu alte informații. Astfel, el participă, în mod efectiv, la *Congresul preoțimii române unite cu Roma*, desfășurat la Cluj, între 14 și 16 mai 1919, alături de protopopul Clujului Elie Dăianu¹⁶, care era și președintele Comitetului de Organizare. Cu acel prilej s-au discutat o serie de chestiuni care erau în atenția clerului greco-catolic, într-o perioadă în care s-a înregistrat implicarea frecventă și efectivă a Bisericii Române Unite în viața publică a României întregite, în spiritul principiilor democratice și politice trasate de „Unirea de la Alba Iulia”, după cum s-au dezbătut, în luna aprilie 1919, probleme similare la Sibiu, unde s-a organizat Congresul preoțimii ortodoxe. La congresul de la Cluj s-au înregistrat 400 de participanți, clerici, dar și mireni, fiind adoptate, la finalul lucrărilor, 23 de rezoluții. Între altele, s-a propus înființarea Frăției preoților români uniți cu Roma, dar și acordul pentru participarea mirenilor în managementul Bisericii, propuneri susținute de Elie Dăianu și Zenovie Pâclișanu¹⁷. Mereu activ în slujba „Astreii”, Zenovie Pâclișanu se implică, pe lângă profesorul, publicistul și istoricul Ioan Georgescu¹⁸, în susținerea unor cursuri de limba și literatura română pentru profesorii unguri din Transilvania, în vara anului 1919, la sugestia Consiliului Dirigent¹⁹, sub cupola „Asociațiunii”.

În calitate de membru în Comitetul Central al „Astreii”²⁰, după anul 1918, Zenovie Pâclișanu, ajuns director general în Ministerul Cultelor, se implică în bunul mers al activității „Asociațiunii”. În această postură, când îi apare numele la rubrica *Membri pe viață*, cu precizarea „[...] Directorul Arhivelor Statului, Membru corespondent al Academiei Române”²¹, ia parte la ședința plenară a Comitetului Central, din 12 mai 1923, alături de mitropolitul ortodox Nicolae Bălan, de mitropolitul greco-catolic Vasile Suci, profesorul Nicolae Drăganu, prilej cu care se aprobă proiectul lui Onisifor Ghibu, *spiritus rector* al istoriei pedagogiei la români, vis-à-vis de proiectatele serbări cauzate de centenarul morții cărturarului iluminist, pedagogul, teologul și inginerul Gheorghe Lazăr (1779-1823), fondator al învățământului românesc modern. Apelul la ministrul Instrucțiunii Publice, Constantin Angelescu, prin care se cerea ajutor financiar în vederea susținerii programului cu festivități propus de „Astra”, nu va beneficia de rezultatul scontat, deoarece chiar Ministerul Instrucțiunii urma să organizeze, la nivel central, festivitățile. Însă, „astriști” primesc acceptul ca reprezentanții lor să facă parte din

¹⁵ *Ibidem*, XLIV, 1913, nr. 4-5, p. 250 (anexa IV).

¹⁶ Vezi Comșa, Seiceanu 1994, p. 132. Cf., mai nou, Dăianu 2010.

¹⁷ Moga 2003, p. 78-79.

¹⁸ *Ibidem*, p. 148-149, nota 207.

¹⁹ *Ibidem*, p. 148.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Transilvania*, LI, 1920, nr. 1, p. IX.

Comisia de Organizare de la București, care s-a inspirat, în final, din proiectul schițat de profesorul Onisifor Ghibu²².

Activitatea lui Zenovie Pâclișanu în slujba „Astrei”, ilustrând fenomenul asociaționismului și naționalismului cultural, este mult mai diversă, și s-a concretizat într-o serie de conferințe, cum a fost aceea *Despre românism*, în 1923, la Marghita, în Bihor, fără să omitem participarea la înființarea Despărțământului Carei²³ și Zalău, tot în 1923. Evenimentul organizatoric de la Carei, cu certe conotații culturale și național-politice, la care a participat Zenovie Pâclișanu, în calitate de director general în Ministerul Cultelor și Artelor, a beneficiat și de o „serbare festivă școlară”, sub auspiciile „Asociațiunii”. Asistența a ascultat discursul preotului Gheorghe Mureșan și s-a bucurat de o „cuvântare însuflețită” a funcționarului ministerial, care a și adus pe seama Bibliotecii Despărțământului Carei al „Astrei” 38 de volume „din cei mai buni autori”²⁴. Nu putem ignora nici participarea la ședința extraordinară a Consiliului Central al „Astrei” (12 mai 1923), când a fost numit, alături de Onisifor Ghibu, ca urmare a invitației din 4 mai 1923, participant la Congresul Ligii culturale de la Galați (oraș vizitat încă în anul 1910), cu scopul „tregerii Asociațiunii în Vechiul Regat”²⁵.

Activitatea istoricului Zenovie Pâclișanu în slujba „Astrei”, în deceniile 2-3 ale secolului al XX-lea, se diversifică, de-a lungul timpului, în sensul că o parte din contribuțiile sale științifice, publicate frecvent în apreciată revistă *Cultura creștină* de la Blaj²⁶, se bucură de o bună audiență și în paginile oficiosului „Asociațiunii”. Mai precis, sunt citate studiile în care sunt cercetate aspecte de formă și de fond ale propagandei catolice printre românii din Ardeal și Ungaria, înainte de 1500²⁷, respectiv un inedit capitol din istoria dreptului la români, *quinquagesima valachorum*²⁸. În aceeași ordine de idei, autoritatea științifică de care se bucura Zenovie Pâclișanu, inspector general la Ministerul Cultelor și Artelor și membru corespondent al Academiei Române, este punctată, cu referire directă la revista blăjeană *Cultura creștină*, cercetătorului atribuindu-i-se, fără să fie nominalizate, „[...] studii istorice de deosebit interes pentru ardeleni din peana D-lui Dr. Zenovie Pâclișanu [...]”²⁹.

Mai mult decât atât, două din contribuțiile lui Zenovie Pâclișanu la cunoașterea istoriei românilor ardeleni în veacul Luminilor, în care abordează, pe baza multor izvoare documentare interne și externe, etape și momente din viața politică a românilor ardeleni, sunt comentate, cu vădit interes cultural și național, la rubrica *Bibliografie* din revista sibiană. Este vorba de *Luptele politice ale Românilor Ardeleni din anii 1790-1792*. Studiu istoric cu anexe documentare, lucrare editată sub egida Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice, seria III, tomul I, mem. 2, București, „Cultura Națională”, 1923, „in 8°”, 116 p. Această cercetare, care ocupă

²² Pentru activitatea în cadrul „Astrei”, vezi: Moga 2003, p. 78-79, 81, 148, 158, 294, 298, 372, 464; Matei 1986, p. 82; *Transilvania*, LIV, 1923, nr. 8-9, p. 339.

²³ *Transilvania*, LIV, 1923, nr. 7, p. 293.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Vezi Moga 2003, *passim*.

²⁶ *Transilvania*, LI, 1920, nr. 1, p. 120. Cf., mai nou, Toader 2010, *passim*.

²⁷ Pâclișanu 1920a, p. 4-34.

²⁸ Pâclișanu 1920b, p. 86-95.

²⁹ *Transilvania*, LIII, 1922, nr. 6, p. 424.

un loc de sine stătător în investigațiile lui Zenovie Pâclișanu asupra secolului Luminilor la românii ardeleni³⁰, beneficiază de o argumentație, rezumare și un comentariu, tipice pentru istoriografia românească din deceniul 3 al secolului al XX-lea, asupra cărora nu vom insista de data aceasta³¹. A doua contribuție este *Din istoria bisericească a Românilor Ardeleni. «Teologul» vlădicilor uniți (1700-1773)*. Studiu istoric cu anexe documentare, fiind tipărită tot de către Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, seria III, tomul I, mem. 3, București, „Cultura Națională”, 1923, „in 8°”, 44 p. Investigația, care a fost restituită istoriografiei, asupra rolului teologului iezuit la românii ardeleni în veacul al XVIII-lea³² - care i-a adus și un premiu cercetătorului, la propunerea lui Vasile Pârvan, din partea Academiei Române! - se bucură de un însuflețit și pertinent comentariu, care se înscrie pe coordonatele istoriografiei românești interbelice³³.

Activitatea istoricului Zenovie Pâclișanu în slujba „Astrii”, din care am prezentat mai sus câteva etape și momente, poate fi ilustrată și cu un alt aspect. Ne gândim, în această ordine de idei, la colaborările sale cu articole ori comunicări din domeniul istoriei în paginile prestigioasei *Transilvania*. Precizăm că astfel de texte au fost puține la număr - am identificat doar trei colaborări! -, desigur din cauza programului încărcat la Ministerul Cultelor și Artelor. Ne gândim, în această ordine

³⁰ Vezi Mârza 2011, p. 214-217.

³¹ Cităm din comentariu: „Cererea de drepturi politice a Românilor Ardeleni în anii 1790-92 este, fără îndoială, cel mai sguuditor episod din epopeea luptelor noastre naționale. După ce au încercat de nenumărate ori cu scrisori și rugăminți umilite pe la dietele Ardealului, să li se facă și lor dreptate, în sfârșit, la stăruințele tuturor bunilor Români de atunci, - și ei erau cu mult mai numeroși ca în vremea lui Inochentie Micu-Klein, mai cu seamă la umilitoarele stăruințe ale lui Iosif Meheși, Ion Para, Petru Maior, Samuil Micu, Ion Molnar ș.a., își iau inima în dinți și episcopii români din Ardeal Ion Bob și sârbul Gherasim Adamovici să plece la Viena și să stăruie, alături de Ignatie Darabant, episcopul unit al Orăzii, care de mult era sufletul întregii mișcări politice, precum și al tuturor sforțărilor culturale românești, pentru încuviințarea de drepturi pe seama românilor -. După încercări zadarnice ei au fost alungați și muștrați cu asprime să plece cât mai curând din Viena și să-și vadă de treburi acasă, să nu mai încurce socotelile domnilor Teleki, Redl și alții. Ei au plecat cu trista convingere că pentru neamul nostru nu există dreptate nicăieri. Fatal a trebuit, deci, să se zămislească în sufletele românești ideea de a-și face ei singuri dreptate și de a nu o mai cere de la nimeni. Acestea le înfățișează cu multă știință și meșteșug distinsul nostru colaborator și membru în Comitetul nostru Central d[omnu]l Dr. Z[enovie]P[âclișanu], care în același timp este și membru coresp[ondent] al Acad[emiei] Rom[âne], sprijinit pe un mare număr (35) de documente inedite din cele mai importante. Lucrarea aceasta este cea mai temeinică din câte s-au scris asupra acestei sbuciumate epoci” (*Transilvania*, LIV, 1923, nr. 7, p. 293).

³² Cf. Mârza 2011, p. 219-220.

³³ „Altă lucrare de mare valoare a d[omnu]lui Dr. Zenovie]P[âclișanu], care înfățișează lupta dârză, serioasă, neînduplecată pe care au purtat-o vlădicii noștri uniți cu Roma, mai ales Inochentie Micu și P[etru] P[avel] Aron, care încă s-a dovedit de o uimitoare putere de rezistență, cu toată sfințenia și blândeța lui, împotriva celei mai umilitoare instituții ce au putut să aibă Români sub vechiul regim ungar: spionajul în mijlocul lor. Pe când însă lupta aceasta s-a purtat cu demnitate și în cele din urmă cu victorie, altele mai vechi, împotriva superintendenților calvini à la Tótfő (Tofeus) ș.a. s-au purtat cu rușine și sunt cele mai detestabile pagini din istoria noastră națională. Ce face cultura, conștiința valorii și demnității proprii într-un neam! Celor dornici de a cunoaște trecutul nostru în toate amănuntele sale caracteristice le va fi indispensabilă lectura acestor înălțătoare pagini. Ca și studiul precedent se întemeiază și aceasta pe 11 documente inedite și până acum necunoscute, de cel mai mare interes” (*Transilvania*, LIV, 1923, nr. 7, p. 293).

de idei, la *Dicționarul de la Buda* (1825)³⁴, care ocupă un loc de sine stătător în componența discursului lingvistic al Școlii Ardelene, pe firul constelației herderiene limbă – istorie – patrie, cu certe conotații naționale și politice în veacul al XVIII-lea³⁵. Istoricul iluminist Gheorghe Șincai a fost și în sfera de cercetare a lui Zenovie Pâclișanu³⁶, pe bază de izvoare documentare, dovadă fiind și completările asupra biografiei celui care a scris *Hronicul românilor și a mai multor neamuri*, din perspectiva relațiilor umane ori de altă natură - de multe ori tensionate - cu episcopul Ioan Bob³⁷. Nu putem omite, în fine, evaluarea aniversativă, istoriografică și politică a ziaristului George Barițiu, în care acoperirea documentară a cercetării este completată, în chip fericit, cu înflăcărea națională a istoricului³⁸, explicabile prin momentul redactării textului³⁹.

În încheierea cercetării asupra problematicii de mai sus, în care am abordat date mai puțin cunoscute și momente necercetate din activitatea preotului greco-catolic, istoricului și funcționarului superior Zenovie Pâclișanu desfășurată în deceniile 2-3 ale secolului al XX-lea și pusă în slujba „Astrei”, sunt necesare câteva concluzii. Subsumată fenomenului asociaționismului și naționalismului cultural din primele decenii ale secolului trecut⁴⁰, activitatea lui Zenovie Pâclișanu, care s-a desfășurat sub cupola „Asociațiunii”, s-a concretizat prin participarea, atunci când programul i-a permis, la seria de conferințe pe diferite teme, în scopul ridicării nivelului cultural și politic al românilor ardeleni, mai ales din mediul rural, în funcție de programul despărțământului din care făcea parte. Din acest punct de vedere, ne gândim la seria prelegerilor ținute pe teritoriul despărțământului XII Alba Iulia pe parcursul anului 1911, în care este menționată și activitatea de conferențiar a lui Zenovie Pâclișanu, în calitate de absolvent de Teologie, numărul participanților ridicându-se la 1560 de ascultători. O astfel de activitate culturală și național-politică a inclus și alte forme de manifestare: participarea la Congresul preoțimii române unite cu Roma (Cluj, 14-16 mai 1919); susținerea unor cursuri de limba și literatura română pentru profesorii unguri din Transilvania (vara anului 1919), la propunerea Consiliului Dirigent; implicarea în organizarea serbărilor cauzate de centenarul morții cărturarului iluminist, pedagogul, teologul și inginerul Gheorghe Lazăr (1779-1823), fondator al învățământului românesc modern; prezența și contribuția efectivă, în 1923, la înființarea Despărțământului Carei, în calitate de director general în Ministerul Cultelor și Artelor; reprezentarea Consiliului Central al „Astrei” alături de Onisifor Ghibu (pe baza invitației din 4 mai 1923), la Congresul Ligii culturale de la Galați, cu scopul „trecerii Asociațiunii în Vechiul Regat”; ecoul unora din scrierile sale consacrate românilor ardeleni în veacul Luminilor în paginile oficiosului „Asociațiunii”, *Transilvania*; colaborarea cu articole și comunicări cu subiect istoric la aceeași revistă.

³⁴ Pâclișanu 1921, p. 260-269.

³⁵ Vezi Stanciu 2010, p. 232, 239, 240.

³⁶ Pâclișanu 1922, p. 295-310.

³⁷ Pentru cadrul general al chestiunii, vezi Dumitran 2005; Roman-Negoi 2009.

³⁸ Pâclișanu 1943, p. 409-414.

³⁹ Pentru o apreciere a textului, vezi Netea 1966; Marica 1978; Marica 1980.

⁴⁰ *Asociaționism* 2011, *passim*.

**Historian Zenovie Pâclișanu in the Service of “Astra”
(The Third and Fourth Decades of the 20th Century)**

(Abstract)

In extension to the research that has been conducted in the latest decades on the life, activity and historical work of Zenovie Pâclișanu (1886-1957), historian of the Romanian Church United with Rome, the author of the present article sets out to showcase a less known aspect of his life, namely that of militant under the auspices of “Astra” in the third and fourth decades of the 20th century. Subsumed to the phenomenon of cultural associationism and nationalism of the first decades of last century, the activity of Zenovie Pâclișanu under the auspices of the Association involved his participation, whenever his schedule allowed it, in various general assemblies (Rom. “*conferințe populare*”) with an aim to increase the cultural and political level of the, mainly rural, Transylvanian Romanians in line with the program of the “Astra” division they were part of. For example, an insight is made into the series of lectures Zenovie Pâclișanu delivered in Division XII Alba Iulia in the year 1911 mentioning also the conferences he held in his capacity of Theology alumnus with an audience of 1560 people.

His cultural and national political activity encompassed: his participation in the Congress of the Romanian Church United with Rome Priests (Rom: “*Congresul preoțimii române unite cu Roma*”) (Cluj, 14-16 May 1919); Romanian language and literature classes for the Hungarian teachers in Transylvania in the summer of 1919 as proposed by the Governing Council (Rom: “*Consiliul Dirigent*”); involvement in organising the celebrations dedicated to the death centenary of Enlightenment scholar, teacher, theologian and engineer, Gheorghe Lazăr (1779-1823), founder of modern Romanian education; presence at and active contribution to the establishment of the Carei division of “Astra” in 1923 in his capacity of General Director in the Ministry of Cults and Arts; representation of the Central Council of “Astra”, together with Onisifor Ghibu (giving due course to the invitation dated 4 May 1923) to the Cultural League Congress in Galatz, with the purpose of “carrying the Association to the Old Kingdom”; the echo of some of his writings dedicated to Transylvanian Romanians in the Age of Enlightenment (*Luptele politice ale Românilor Ardeleni din anii 1790-1792*. Studiu istoric cu anexe documentare, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul I, Mem. 2, București, „Cultura Națională”, 1923; *Din istoria bisericească a Românilor Ardeleni. «Teologul» vlădicilor uniți (1700-1773)*. Studiu istoric cu anexe documentare, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul I, Mem. 3, București, „Cultura Națională”, 1923) within the pages of the publication of the Association; articles and papers on historical subjects in *Transilvania* magazine (*Dicționarul de la Buda*, 1825; Gheorghe Șincai; Gheorghe Barițiu) etc.

Abrevieri bibliografice

- Asociaționism* 2011 - Liviu Maior, Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan (coord.), *Asociaționism și naționalism cultural în secolele XIX-XX*, Cluj-Napoca, 2011.
- Comșa, Seiceanu 1994 - Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului 1754-1948*. Cuvânt înainte de Ion Brad, București, 1994.
- Dăianu 2010 - Ilie Dăianu, *Scrieri*. Ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Ilie Moise, Alba Iulia, 2010.
- Dăncuș 2008 - Ligia-Ioana Dăncuș, *Despărțământul Alba Iulia al „Astrii” între anii 1870-1918*. Disertație de masterat, coordonator științific conf. univ. dr. Valer Moga, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, 2008.
- Dumitran 2005 - Daniel Dumitran, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)*, București, 2005.
- Hulea 1978 - Eugen Hulea, *Alba Iulia în zilele Marii Uniri*, în *Apulum*, XVI, 1978, p. 439-465.
- Jakó 1977 - Jakó Zsigmond, *Philobiblon transilvan*. Cu o introducere de Virgil Cădea, București, 1977.

Iacob Mârza

- Marica 1978 - George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleni din secolul al XIX-lea*, vol. II, Cluj-Napoca, 1978.
- Marica 1980 - George Em. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii române ardeleni din secolul al XIX-lea*, vol. III, Cluj-Napoca, 1980.
- Matei 1986 - Pamfil Matei, *Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român (Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950)*, Cluj-Napoca, 1986.
- Mândruț 1995 - Stelian Mândruț, *Die rumänische Intelligenz und die Wiener Universität 1867-1918. Allgemeine Betrachtungen*, în RRH, XXXIV, 1-2, 1995, p. 97-107.
- Mârza 1996 - Iacob Mârza, *Zenovie Pâclișanu, bibliotecar la Blaj (1916-1919)*, în BC, XX, 1996, p. 122-129.
- Mârza 2000 - Iacob Mârza, *Un bibliotecar arhidiecezan la Blaj*, în SBV, I, 2000, p. 92-99.
- Mârza 2011 - Iacob Mârza, *Zenovie Pâclișanu și veacul Luminilor la românii ardeleni*, în *Istoricul Dan Demșea la a 70-a aniversare*. Ediție îngrijită de: dr. Peter Hügél și dr. Felicia Aneta Oarcea, Arad, 2011, p. 214-217.
- Moga 2003 - Valer Moga, *Astra și societatea 1918-1930*. Cu o prefață de Marcel Știrban, Cluj-Napoca, 2003.
- Mureșanu 1999 - Camil Mureșanu, *Unele frământări în Biserica Română Unită în anii Primului Război Mondial*, în *Studia TGCV*, XLIV, 1999, 1-2, p. 203-207.
- Netea 1966 - Vasile Netea, *George Barițiu. Viața și activitatea sa*, București, 1966.
- Pâclișanu 1920a - Zenovie Pâclișanu, *Propaganda catolică între Românii din Ardeal și Ungaria înainte de 1500*, în *Cultura creștină*, IX, 1920, 1-2, p. 4-34.
- Pâclișanu 1920b - Zenovie Pâclișanu, *Quinquagesima Valachorum*, în *Cultura creștină*, IX, 1920, 3, p. 86-95.
- Pâclișanu 1921 - Zenovie Pâclișanu, *Din istoria Dicționarului de Buda, 1825*, în *Transilvania*, LII, 1921, nr. 4, p. 260-269.
- Pâclișanu 1922 - Zenovie Pâclișanu, *Contribuții la biografia lui Gheorghe Șincai. - Legăturile lui cu episcopul I. Bob -*, în *Transilvania*, LIII, 1922, nr. 4, p. 295-310.
- Pâclișanu 1943 - Zenovie Pâclișanu, *Gheorghe Barițiu, ziaristul - La o jumătate de veac de la moartea lui -*, în *Transilvania*, LXXIV, 1943, nr. 6, p. 409-414.
- Pâclișanu 2006 - Zenovie Pâclișanu, *Istoria Bisericii Române Unite*. Ediție îngrijită de Ioan Timbuș, Târgu-Lăpuș, 2006.
- Pâclișanu 2010 - Zenovie Pâclișanu, *Relatio Rumenorum e terris coronae S[ancti] Stephani ad Reformationem saec[ul]is XVI et XVII - Legătura românilor de pe pământurile coroanei Sf[ântului] Ștefan cu Reforma în secolele al XVI-lea și al XVII-lea*, Viena, 1912. Traducere din limba latină: Andreea Mârza. Studiu introductiv, ediție, note, rezumat și indice: Andreea Mârza, Iacob Mârza, Sibiu, 2010.
- Roman-Negoi 2009 - Ana Maria Roman-Negoi, *Recuperarea unui destin Gheorghe Șincai, Hronica românilor*. Prefață Eva Mârza, Cluj-Napoca, 2009.
- Secașiu 1999 - Claudiu Secașiu, *Istoricul Zenovie Pâclișanu în închisorile comuniste (1949-1953): documente inedite*, în BCSS, 5, 1999, p. 221-222.
- Stanciu 2010 - Laura Stanciu, *Iluminism central european. Școala Ardeleană (1700-1825)*, Cluj-Napoca, 2010.
- Toader 2010 - Tiberiu Toader, *Revista înțelepciunii Blajului Cultura creștină 1911-1926, 1936-1944. O incursiune bibliografică*, Târgu-Lăpuș, 2010.
- Zub 1989 - Alexandru Zub, *Istorie și istorici în România interbelică*, Iași, 1989.

Cuvinte-cheie: preot, greco-catolic, naționalism cultural, Transilvania, conferințe, Biserica Română Unită.

Keywords: priest, Greek-Catholic, cultural nationalism, Transylvania, conference, Romanian Church United with Rome.

LISTA ABREVIERILOR

AAR-SI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice. București (s. III, 1922-1947).
Academica	- Academica. Academia Română. București.
ACG	- Anuarul Comitetului Geologic. Institutul Geologic al României. București.
ACMI	- Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. București.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaBC	Acta Bacoviensia. Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale. Bacău.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău. Zalău.
Acta Siculica	- Acta Siculica. Analele Muzeului Național Secuiesc. Sfântu Gheorghe.
ActaZC	- Acta Zoologica Cracoviensia. Institute of Systematics and Evolution of Animals. Kraków.
ADIU	- АРХЕОЛОГИЯ І ДАВНЯ ІСТОРИЯ УКРАЇНИ. Kiev.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művész-történeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AHR	- Asiatic Herpetological Research. Chengdu Institute of Biology. Chengdu.
AIIA	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. Iași (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AIIGB	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „George Bariț” Cluj-Napoca. Cluj-Napoca vezi AIIA.
AIIN	- Anuarul Institutului de Istorie Națională. Cluj-Sibiu.
AInf	- Archäologische Informationen. Mitteilungen zur Ur- und Frühgeschichte. Bonn.
Altertum	- Das Altertum, Routledge, part of the Taylor & Francis Group.
Aluta	- Aluta. (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AM	- Arheologia Moldovei. Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”. Iași.
AmAnthropol	- American Anthropologist. Washington, D.C.
AnB	- Analele Banatului; serie nouă. Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
Annales de Paléontologie	- Annales de Paléontologie. Association Paléontologique Française. Paris.

Lista abrevierilor

Antaeus	- Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AntTard	- Antiquité tardive. Revue internationale d'histoire et d'archéologie (IVe-VIIIe s.). Turnhout.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).
APA	- Acta Praehistorica et Archaeologica. Berlin.
APR	- Acta Palaeontologica Romaniae. Romanian Society of Paleontologists. București.
Apulum	- Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia. Alba Iulia.
AR	- Archeologické rozhledy. Praha.
ARA	- Annual Review of Anthropology. Palo Alto.
ArbInstHalle	- Arbeiten aus dem Institut für Vor- und Frühgeschichte der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg.
Archaeologia Bulgarica	- Archaeologia Bulgarica. Sofia.
ArchAustr	- Archaeologia Austriaca. Viena.
ArchHung	- Archaeologia Hungarica, Dissertationes Archaeologicae Musei Nationalis. Budapest.
ArchKözl	- Archaeologiai Közlemények. Pesten.
Argesis	- Argesis. Studii și comunicări. Muzeul Județean Argeș. Pitești.
Arheologija	- Arheologija. Organ na Arheologičeskija Institut i Muzei pri Bulgarskata Akademija na Naukite. Sofia.
ArhRom	- Arhiva Română. Arhivele Statului. București
AȘUAIC-I	- Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Istorie. Iași.
Athenaeum	- Athenaeum. Studi periodice di litteratura e storia dell'antichità. Pavia.
ATS	- Acta Terrae Septemcastrensis. Sibiu.
AUA	- Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Alba Iulia.
AUSB	- Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominatae, sectio Historica. Budapest.
AusgrabFunde	- Ausgrabungen und Funde. Berlin.
AUVT	- Annales d'Université „Valahia” Târgoviște. Târgoviște.
BA	- Biblioteca de arheologie. București.
BÁMÉ	- A Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve. Szekszárd.
Banatica	- Banatica. Muzeul de istorie al județului Caraș-Severin. Reșița.
BAR	- British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
BC	- Biblioteca și cercetarea. Cluj-Napoca.
BCH	- Bulletin de correspondance hellénique. L'Institut de correspondance hellénique d'Athènes (continuă Bulletin de l'Ecole française d'Athènes- 1868-1871). Atena.
BCMI	- Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice / Buletinul Comisiei Monumentelor istorice. București.
BCȘS	- Buletinul Cercurilor Științifice Studențești. Alba Iulia.
BerRGK	- Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
BG	- Boabe de grâu. București

Lista abrevierilor

BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara.
BIRSNB	- Bulletin de l'Institute Royal des Sciences Naturelles de Belgique. Bruxelles.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia. Alba Iulia.
BMI	- Buletinul Monumentelor Istorice. București.
BMJT	- Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie. Alexandria.
BMM	- Bibliotheca Musei Marisiensis. Seria Archaeologica. Târgu Mureș.
BMMK	- Békés Megyei Múzeumok Közleményei. Békéscsaba.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
BollVerona	- Bollettino del Museo Civico di Storia Naturale di Verona. Verona.
BOR	- Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia Română. București.
BR	- Budapest Régiségei. Budapesti Történeti Múzeum. Budapest.
Britannia	- Britannia. A Journal of Romano-British and Kindred Studies. The Society for the Promotion of Roman Studies. Cambridge.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BSAF	- Bulletin de la Société Nationale des Antiquaires de France. Paris.
BSHNT	- Bulletin de la Société d'Histoire Naturelle de Toulouse. Toulouse.
BSNR	- Buletinul Societății Numismatice Române. Societatea Numismatică Română. București.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie, București.
Buletin foaie oficială	- Buletin foaie oficială. Iași.
BulletinAMNH	- Bulletin of the American Museum of Natural History. New York.
BulletinSGF	- Bulletin d'Societe Geologique France. Paris.
Buridava	- Buridava. Studii și materiale. Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoteanu” Vâlcea. Râmnicu Vâlcea
BV	- Bayerische Vorgeschichtblätter. München.
CA	- Cercetări arheologice. Muzeul Național de Istorie a României. București.
CAANT	- Cercetări arheologice în aria nord-tracă. București.
CAn	- Current Anthropology. Chicago.
Carnets de Géologie	- Carnets de Géologie. Brest.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCGG	- Cahiers du Centre Gustave Glotz. Sorbonne (Paris).
CFS	- Courier Forschungsinstitut Senckenberg, Senckenberg Forschungsinstitut und Naturmuseum. Frankfurt am Main.
Ciências da Terra (UNL)	- Ciências da Terra (UNL). Earth Sciences Journal. Caparica.
ClausthalerGeo	- Clausthaler Geowissenschaften. Institut für Geologie und Paläontologie. Clausthal-Zellerfeld.

Lista abrevierilor

CMPUMichigan	- Contributions from the Museum Paleontology. The University of Michigan. Michigan.
Codrul Cosminului	- Codrul Cosminului, Seria Nouă. Analele Științifice de Istorie, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava. Suceava
CommArchHung	- Communicationes Archaeologicae Hungariae, Magyar Némzeti Múzeum. Budapesta.
Communications	- Communications. École Des Hautes Étude en Science Sociales – Centre D’Études Transdisciplinaires (Sociologie, Anthropologie, Politiques), Paris.
Copeia	- Copeia. American Society of Ichthyologists and Herpetologists. New York.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
CRAcadSciParis	- Comptes Rendus De L’Academie Des Sciences. Serie II, Fascicule A - sciences de la Terre et des Planetes. Paris.
CretaceousRes	- Cretaceous Research. Published by Elsevier.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolică din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj. Blaj.
Cumania	- Bács - kiskun Megyei Múzeumok Közleményei. Kecskemét.
Dacia	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d’archéologie et d’histoire ancienne. București.
Danubius	- Danubius. Muzeul de Istorie Galați. Galați.
DMÉ	- A Debreceni déri Múzeum Évkönyve. Debrecen.
Dolgozatok	- Dolgozatok az Erdély Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtárából. Kolosvár (Cluj).
DolgSzeged	- Dolgozatok. A. M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből. Szeged.
DP	- Documenta Praehistorica. Poročilo o raziskovanju paleolitika, neolitika in eneolitika v sloveniji. Ljubljana.
Drobeta	- Drobeta. Muzeul Regiunii Porților de Fier. Drobeta Turnu-Severin.
Dumerilia	- Dumerilia. Association des amis du laboratoire des reptiles et amphibiens du Muséum = AALRAM. Paris.
Eclogae	- Eclogae Geologicae Helvetiae. Swiss Journal of Geosciences. Swiss Geological Society. Zürich.
EHR	- The English Historical Review. Oxford University Press (UK).
Environment & Progress	- Environment & Progress. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Facultatea de Știința și Ingineria Mediului. Cluj-Napoca.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca. Cluj-Napoca.
ErdMúzÉvk	- Erdélyi Múzeum Egyesület Évkönyve. Kolosvár (Cluj).
EstudiosAlava	- Estudios del Museo de Ciencias Naturales de Alava. Vitoria.
Eurasia Antiqua	- Eurasia Antiqua. Zeitschrift für Archäologie Eurasiens. Mainz am Rhein.

Lista abrevierilor

FbÖst	- Fundberichte aus Österreich. Wien.
FK	- Földtani közlöny. Magyarhoni földtani tarsulat folyóirata. Budapest.
FöldrKözl	- Földrajzi Közlemények. Budapest.
FoliaArch	- Folia Archaeologica. Magyar Történeti Múzeum. Budapest.
Gemina	- Gemina. Timișoara.
Geodiversitas	- Geodiversitas. Museum National d'Histoire Naturelle Paris. Paris.
Gerión	- Gerión. Revista de historia antigua, Universidad Complutense de Madrid. Madrid.
Germania	- Germania. Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
Godišnjak	- Godišnjak. Jahrbuch Knjiga. Sarajevo-Heidelberg.
HAC	- Historiae Augustae Colloquia Nova Series. Bari.
Hantkeniana	- Hantkeniana. Periodical of the Department of Palaeontology, Eötvös University. Budapest.
Hermes	- Hermes. Zeitschrift für klassische Philologie. Stuttgart.
Hesperia	- Hesperia. Journal of American School of Classical Studies at Athens. Athens.
Hierasus	- Hierasus. Muzeul Județean Botoșani. Botoșani.
HJ	- The Historical Journal. University of Cambridge (UK).
Hrisovul	- Hrisovul. Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”. Facultatea de Arhivistică. București.
HTRTÉ	- A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyvei (1880-1913). Deva.
HU	- Historia Urbana. Institutul de Cercetări Socio-Umane. Sibiu.
IA	- International Affairs. Royal Institute of International Affairs. London.
Instrumentum	- Instrumentum (Bulletin du Groupe de travail europeen sur l'artisanat et les productions manufacturées dans l'Antiquité. Montagnac.
Ioan Neculce	- Ioan Neculce. Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei. Iași.
Iranica Antiqua	- Iranica Antiqua. Leiden.
Istros	- Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
Îndrumător pastoral	- Îndrumător pastoral. Episcopia Ortodoxă Română de Alba Iulia. Alba Iulia
JAMÉ	- A Nyiregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve. Nyiregyháza.
JAMT	- Journal of Archaeological Method and Theory. New York.
JCH	- Journal of Contemporary History. University of Cambridge (UK), University of Wisconsin at Madison (USA).
JMH	- The Journal of Modern History. University of Chicago.
JMV	- Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte. Halle (Saale).
JRGZM	- Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
JRS	- The Journal of Roman Studies. London.
JSP	- Journal of Systematic Palaeontology. British Natural History Museum. London.

Lista abrevierilor

JTa	- Journal of Taphonomy. Paleontological Network Foundation.
Klio	- Klio. Beiträge zur Alten Geschichte. Berlin.
Korunk	- Korunk. Kolozsvár. Cluj-Napoca.
KözI Debrecen	- Közlemények a Debreceni M. Kir. Tisza István-Tudományegyetem Régészeti Intézetéből. Debrecen.
Latomus	- Latomus. Revue d'études latines. Bruxelles.
MA	- Mitropolia Ardealului. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Episcopiei Alba Iuliei și Episcopiei Oradei. Sibiu (1956-1991). A continuat <i>Revista Teologică</i> , (1907-1947) și este continuată de aceeași revistă.
MAGW	- Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien. Wien (1912-1941).
Marburger Studien	- Marburger Studien. Marburg.
Marisia	- Marisia. Studii și Materiale. Târgu Mureș.
Marmatia	- Marmatia. Baia Mare.
Mas de las Matas	- Mas de las Matas. Grupo de Estudios Mastnos. Mas de las Matas.
Materiale	- Materiale și cercetări arheologice. București.
MBGAEU	- Mitteilungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Berlin.
MedTrans	- Mediaevalia Transilvanica. Satu-Mare.
MÉFRA	- Mélanges de l'École française de Rome. Antiquité. Roma.
Mehedinți	- Mehedinți - Istorie și cultură. Drobeta Turnu Severin.
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MemMNHistNat	- Memoires du Museum National d'Histoire Naturelle - Serie C: Sciences de la Terre. Paris.
MemPadova	- Memorie degli Istituti di Geologia e Mineralogia dell' Università di Padova. Padova.
MES	- Middle Eastern Studies. The University of Texas at Austin.
MFME StudArch	- A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica. Szeged.
MIAK	- Materialy i issledovanija po archeologii Kubani. Krasnodar.
MittUngGeo	- Mitteilungen aus den Jahrbuch der Kön. Ungarische Geologischen Anstalt. Budapest.
MKÉ	- Múzeumi és Könyvtári Értesítő. Budapest.
MKFIÉ	- A Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve. Mitteilungen aus dem Jahrbuch der Kgl. ungar. Geolog. Anstalt. Annales Institutii Regii Hungarici Geologici. Budapest.
MN	- Muzeul Național de Istorie a României. București.
MÖSTA	- Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs. Österreichischen Staatsarchiv. Wien.
Natl Geogr Res	- National Geographic Research Journal. Washington, D.C.
NeuesJahrGP	- Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie Monatschafte. Stuttgart.
NTS	- The Nordic Textile Journal. University College of Borås. The Swedish School of Textiles.
OJA	- Oxford Journal of Archaeology, Blackwell Publishing Inc.

Lista abrevierilor

ÓL	- Ósrégészeti Levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
Oltenia	- Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie – Istorie. Craiova.
OpuscArchaeol	- Opuscula Archaeologica Radovi Arheološkog zavoda. Zagreb.
Oryctos	- Oryctos. Musée des Dinosaures d'Espéraza.
PA	- Patrimonium Apulense. Alba Iulia.
PalaeoAfricana	- Palaeontologia Africana. Annals of the Bernard Price Institute for Palaeontological Research, University of the Witwatersrand. Witwatersrand. Johannesburg.
Paleobiology	- Paleobiology. The Paleontological Society. Gainesville.
Palevol	- Palevol. Comptes Rendus de l'Académie des sciences. Issy-les-Moulineaux.
Pallas	- Pallas. Revue d'études antiques. Université du Mirail. Toulouse.
PamArch	- Památky archeologické. Praha.
PAS	- Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
PBF	- Prähistorische Bronzefunde. München.
Peuce	- Peuce. Studii și comunicări de istorie veche, arheologie și numismatică. Tulcea.
PLoS ONE	- PLoS ONE. International, peer-reviewed, open-access, online publication.
PNAS	- Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. Washington.
Pontica	- Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Constanța.
PPP	- Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology ("Palaeo3"). An International Journal for the Geo-Sciences.
PPS	- Proceedings of the Prehistoric Society. Cambridge-Londra.
Programm Mühlbach	- Programm des evangelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
PZ	- Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
RA	- Revista Arheologică. Institutul de Arheologie și Istorie Veche. Chișinău.
Renașterea	- Renașterea. Cluj-Napoca.
RÉV	- Revue des études latines. Paris.
RevAquitania	- Revue Aquitania. Revue interrégionale d'archéologie. Aquitaine.
RHSEE/RESEE	- Revue Historique du Sud-Est Européen. Academia Română. București și Paris (din 1963 Revue des Études Sud-Est Européennes).
RI	- Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). București.
RJTRG	- Romanian Journal of Tectonics and Regional Geology. București.
RM	- Revista Muzeelor. București.
RMGM	- Revista Muzeului de Geologie și Mineralogie. Cluj-Napoca.
RMM	- Revista Muzeelor și Monumentelor. București.
RMM-MIA	- Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente Istorice și de Artă. București.

Lista abrevierilor

RRH	- Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
RRL	- Revue Roumaine de Linguistique. Academia Română - Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti”. București
RT	- Revista Teologică. Sibiu.
RVM	- Rad Vojvodanskih muzeja. Novi Sad.
SAA	- Studia Antiqua et Archaeologica. Iași.
SAHIR	- Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae. Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași. Iași.
SAI	- Studii și articole de istorie. București.
Sargetia Naturae	- Sargetia. Acta Musei Devensis. Series Scientia Naturae. Deva.
Sargetia	- Sargetia. Buletinul Muzeului județului Hunedoara (Acta Musei Devensis). Deva.
SASTUMA	- Saarbrücker Studien und Materialien zur Altertumskunde. Bonn.
SB	- Studia Bibliologica. București.
SBV	- Studia bibliologica Valachica. Târgoviște.
SC (Științele Naturii)	- Studii și Cercetări (Științele Naturii). Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
SCB	- Studii și cercetări de bibliologie. București (1955-1963).
SCIM	- Studii și cercetări de istorie medie. București.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SCN	- Studii și cercetări numismatice. București.
SEER	- The Slavonic and East European Review. University College London.
SlovArch	- Slovenská Archeológia. Nitra.
SMICont	- Studii și materiale de istorie contemporană. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” București. București.
SMIMod	- Studii și materiale de istorie modernă. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” București. București.
SMK	- Somogyi Muzeumok Kozlemenyei. Somogyi Megyei Muzeumok. Kaposwar.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul județean Satu Mare. Satu Mare.
StudArch	- Studia Archaeologica. Budapest.
StudGeolSalmanticensia	- Studia Geologica. Salmanticensia. Universidad de Salamanca. Departamento de Geología. Salamanca.
StudiaTGCV	- Studia. Theologia Graeco-Catholica Varadiensis. Oradea.
StudiaUBBG	- Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”. Series Geologia. Cluj-Napoca.
StudiaUBBH	- Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”. Series Historia. Cluj-Napoca.
Študijne Zvesti AUSAV	- Študijne Zvesti. Archeologickeho Ustavu Slovenskei Akademie Vied. Nitra.
Suceava	- Anuarul Muzeului Județean. Suceava.
SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Sebeș.
Thraco-Dacia	- Thraco-Dacia. Institutul Român de Tracologie. București.

Lista abrevierilor

Tibiscum	- Tibiscum. Studii și Comunicări de Istorie și Etnografie. Caransebeș.
Tibiscus	- Tibiscus. Muzeul Banatului Timișoara. Timișoara (1971-1979).
Tisicum	- Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok evkönyve. Szolnok.
Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
Vjesnik	- Arheološkog muzeja u Zagrebu. Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu. Zagreb.
VZBGW	- Verhandlungen der Zoologisch-Botanischen Gesellschaft in Wien. Wien.
WPZ	- Wiener Prahistorische Zeitschrift. Selbstverlag der Wiener Prahistorischen Gesellschaft. Wien.
Zalai Múzeum	- Zalai Múzeum. Zalaegerszeg.
ZfA	- Zeitschrift für Archäologie. Berlin.
Ziridava	- Ziridava. Muzeul Județean Arad. Arad.